

УДК 336.02

ЄПФАНОВА Ірина Юріївна

доктор економічних наук, професор
професор кафедри фінансів та інноваційного менеджменту
в. о. декана факультету
Менеджменту та інформаційної безпеки
Вінницький національний технічний університет, Україна
ORCID ID: 0000-0002-0391-9026
e-mail: yerifanova@vntu.edu.ua

ДЖЕДЖУЛА В'ячеслав Васильович

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів та інноваційного менеджменту
Вінницький національний технічний університет, Україна
ORCID ID: 0000-0002-2740-0771
e-mail: djedjulavv@gmail.com

РОЗВОДЮК Оксана Володимирівна

магістр
Вінницький національний технічний університет, Україна
ORCID ID: 0009-0003-0122-9499

ШЕВЧУК Дмитро Григорович

директор, ТОВ «Ватіс»
ORCID ID: 0009-0001-8893-7679

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Метою статті є систематизація теоретико-методичних підходів до управління фінансовою безпекою в умовах військового стану. Систематизовано підходи до визначення сутності фінансової безпеки. Узагальнено підходи до класифікації загроз фінансовій безпеці, узагальнено фактори впливу на фінансову безпеку.

Ключові слова: фінансова безпека, військовий стан, загрози фінансовій безпеці

JEL classification: A10; C10; R53

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.8.14>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Фінансова безпека та її забезпечення є важливою складовою ефективного стратегічного управління підприємствами. Від достатності обсягів фінансових ресурсів, джерел їх формування, впливу внутрішніх та зовнішніх чинників на рівень фінансової безпеки залежить не лише рівень конкурентоспроможності підприємства, але й питання його функціонування. В умовах військового стану вітчизняним

підприємствам все складніше забезпечувати власну безпеку, особливо фінансову.

Суттєві темпи інфляції, релокація та неможливість подальшого існування значної кількості підприємств на окупованих територіях, втрата виробничих потужностей призводить до значної кількості банкрутств, скорочень працівників. Банкрутства, руйнування спричиняють непогашення боргів перед контрагентами. Проблематичними стають питання, пов'язанні із банківським кредитуванням. Саме тому підприємствам все більше уваги необхідно звертати на фінансову безпеку.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Питання, пов'язані із управлінням фінансовою безпекою, розглядалися значною кількістю вітчизняних та західних науковців. Краснокутська Н. С., Коптева Г. М. в роботі [1] досліджували сутність фінансової безпеки підприємства, проаналізували сучасні підходи та особливості його трактування. Марусяк Н. Л., Бак Н. А. дослідили підходи до трактування фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства, самостійного об'єкту управління, детермінованого рівня фінансового стану, діяльності з управління ризиками, рівня збалансованості фінансових показників тощо [2]. Питання, пов'язані із фінансовою безпекою підприємства досліджуються в працях Васильцева Т. Г. [3-4], Рудніченка Є. М. [5]. В роботі [6] розглядається роль та значення маркетингу й маркетингової складової економічної безпеки підприємства з позиції забезпечення його функціонування за умов трансформації бізнес-середовища, обумовленого широкомасштабним вторгненням росії на територію України.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Недостатньо дослідженим залишається питання, пов'язане управлінням фінансовою безпекою в умовах військового стану.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є систематизація теоретико-методичних підходів до управління фінансовою безпекою в умовах військового стану.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБҐРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

В літературі поняття фінансової безпеки розглядають на різних рівнях – на рівні держави та на рівні підприємств. На рівні підприємств це поняття є особливо актуальним, зважаючи на військовий стан. Окрім того, світова пандемія, яка передувала військовому стану, спричинена вірусом

COVID-19, також суттєво вплинула на фінансову безпеку значної кількості підприємств.

В літературі склалась значна кількість підходів до визначення фінансової безпеки як економічної категорії (табл. 1).

З таблиці 1 видно, що фінансову безпеку трактують як певний фінансовий стан, комплексну характеристику, рівень забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, здатність сприяти та розширювати економічні процеси.

В умовах нестабільності досить важливо здійснювати стратегічне управління фінансовою безпекою.

На думку Амосова О. Ю. процес управління фінансовою безпекою підприємства визначається як сукупність робіт із забезпечення максимально високого рівня платоспроможності підприємства і ліквідності його оборотних коштів, найбільш ефективної структури капіталу підприємства, підвищенню якості планування і здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства в усіх напрямках стратегічного й оперативного планування і управління технологічним, інтелектуальним і кадровим потенціалом підприємства, його основними й оборотними активами з метою максимізації прибутку і підвищення рівня рентабельності бізнесу, а також росту курсової вартості цінних паперів підприємства [7].

Для досягнення мети управління фінансовою безпекою важливим є вирішення певної низки завдань, основними з яких є:

- ідентифікація реальних та прогнозування потенційних небезпек і загроз;
- формування напрямів запобігання, ослаблення потенційних небезпек і загроз або ліквідації наслідків їх впливу;
- формування ресурсів, необхідних для забезпечення безпеки підприємства;
- організація взаємодії з правоохоронними та контролюючими органами з метою запобігання і припинення правопорушень, спрямованих проти інтересів підприємства;
- створення власної, відповідної небезпекам і загрозам, служби безпеки підприємства тощо.

В процесі управління фінансовою безпекою важливим є ідентифікувати загрози, які впливають на рівень фінансової

безпеки підприємства. Загрози фінансової безпеки можна класифікувати за різними ознаками (рис. 1). Важливим є класифікація

загроз залежно від місця виникнення на внутрішні та зовнішні.

Таблиця 1

Систематизація підходів до визначення сутності «фінансова безпека» (систематизовано за даними [1; 8-12])

Автор	Фінансова безпека – це
Вудвуд, В. В., Батієвська, О. В. [8]	такий його фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, що використовуються підприємством; по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; по-четверте, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи
Бланк І. А. [9]	кількісно та якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних та потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії та створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному та перспективному періодах
Барановський О. І. [10]	рівень забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення його потреб і виконання наявних зобов'язань, які характеризуються збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю відвернути зовнішню фінансову експансію, забезпечити фінансову стійкість (стабільність), ефективне функціонування та економічне зростання
Краснокутська Н. С., Коптева Г. М. [1]	комплексна характеристика стану захищеності фінансових інтересів підприємства і їх узгодженості із наявним потенціалом і заявленими цілями, що дозволяє протистояти різним негативним факторам у процесі фінансово-господарської діяльності
Г. Шиназі [11]	здатність сприяти та розширювати економічні процеси корпорації, управляти ризиками діяльності та нівелювати їх наслідки. Більше того, категорія фінансової безпеки — така категорія, яка характеризується ознакою неперервності у часі: вона може лише видозмінюватися як похідна сукупності всіх елементів категорії фінанси
Блакита Г., Галушак Т. [12]	складова частина економічної безпеки підприємства, яка визначає процес розвитку підприємства на основі певних фінансових ресурсів, достатню структуру капіталу, який використовується суспільством, відповідність цілям і завданням на основі рівня внутрішніх і зовнішніх загроз, певний факторний вплив у мінливих поточних і майбутніх періодах розвитку
Варналій, З., Мехед, А. [13]	головний елемент його економічної безпеки, який дозволяє комплексно впливати на фінансовий стан суб'єкта господарювання, забезпечуючи здатність ефективно використовувати фінансові ресурси, коректно реагуючи на загрози внутрішнього і зовнішнього характеру, для досягнення ефективного розвитку діяльності, реалізації стратегії підприємства в майбутніх періодах

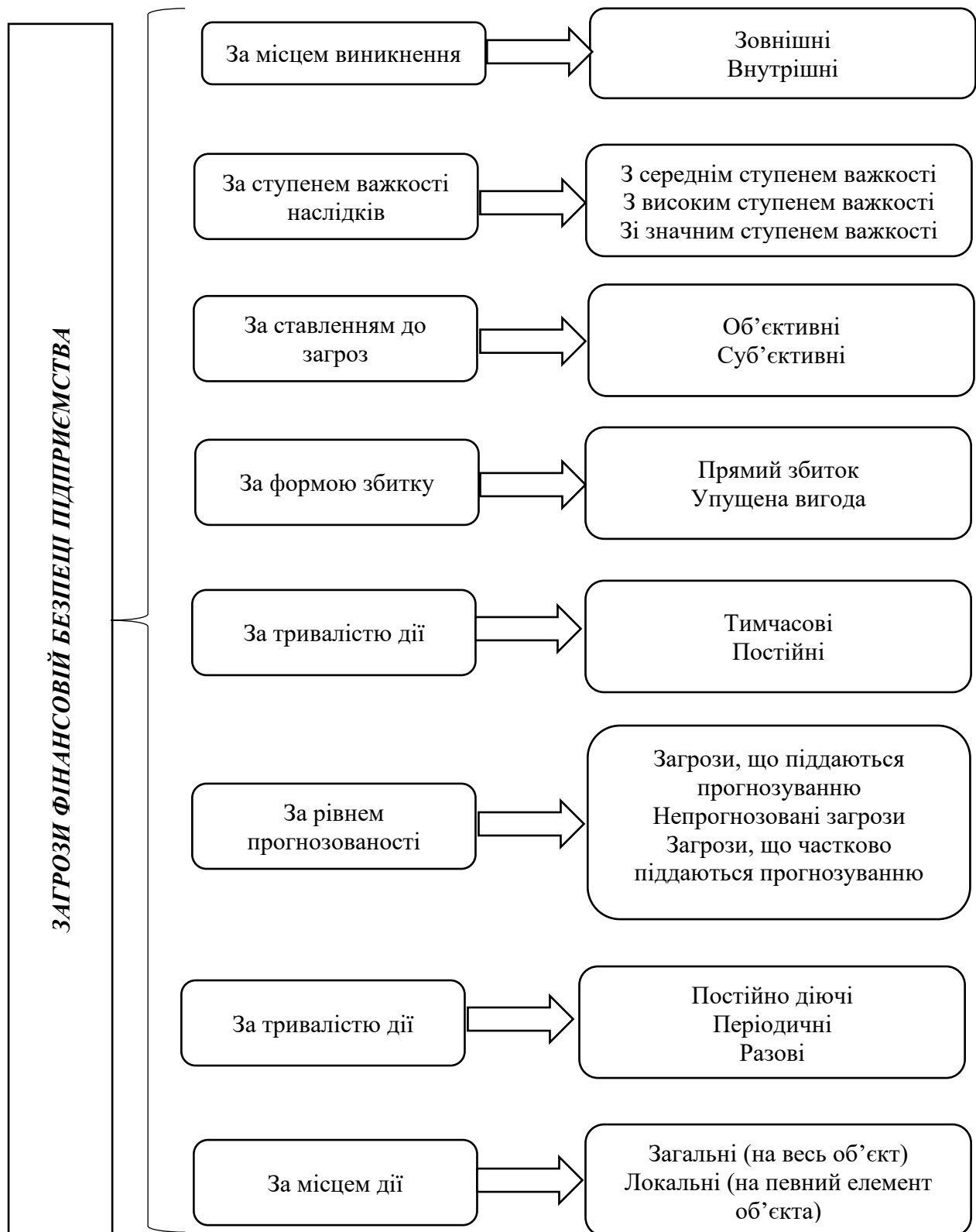

Рис. 1. Класифікація загроз фінансовій безпеці підприємства (сформовано на основі даних [1-14])

Внутрішні загрози фінансовій безпеці спричинені неефективним менеджментом, прорахунками в плануванні фінансово-господарської діяльності. Такі загрози можуть бути усунуті з різними наслідками залежно від певної ситуації. Зовнішні ж

загрози не є керованими, проте окремі з них можуть бути передбачені. Рівень інтенсивності впливу зовнішніх загроз має бути врахований під час формування заходів з забезпечення стійкого функціонування підприємства.

За ступенем важкості виділяють загрози з високою, значною, середньою і низькою важкістю наслідків. Загрози з високою важкістю можуть спричинити різке погіршення всіх фінансових показників діяльності підприємства, наслідком чого може стати навіть банкрутство та ліквідація підприємства. Значний рівень важкості наслідків реалізації загроз передбачає нанесення підприємству таких фінансових втрат, які негативно вплинуть на основні його фінансові показники, проте можуть бути усунуті протягом певного періоду часу. На цей період на підприємствах має впроваджуватись антикризове управління та санаційні заходи. Середній ступінь важкості означає, що подолання наслідків здійснення цих загроз вимагає витрат, здійснивши які підприємство досить швидко відновить своє становище.

Для зменшення впливу загроз фінансовій безпеці на підприємстві має бути сформована ефективна стратегія управління підприємством, яка включатиме в себе й стратегію управління фінансовою безпекою.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Фінансову безпеку трактують як певний фінансовий стан, комплексну характеристику, рівень забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, здатність сприяти та розширювати економічні процеси.

Узагальнено загрози фінансовій безпеці підприємства.

Для зменшення впливу загроз фінансовій безпеці важливим є формування ефективної стратегії управління підприємством, яка включатиме в себе й стратегію управління фінансовою безпекою.

Література

1. Краснокутська Н. С., Коптєва Г. М. Дефініція поняття «фінансова безпека підприємства»: основні підходи та особливості. *Бізнес-Інформ*. 2019. № 7. С. 14-19.
2. Марусяк Н. Л., Бак Н. А. Фінансова безпека підприємства та загрози її втрати в сучасному економічному середовищі. *Економіка та держава*. 2022. № 2. С. 109–113. DOI: 10.32702/2306-6806.2022.2.109.
3. Васильців Т. Г., Міценко Н. Т., Мульська О. Г., Зайченко В.В. Економічний потенціал vs економічна безпека підприємства: точки конвергенції та дивергенції. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*, 2023. Вип. 36. С. 23-29
4. Васильців Т. Г. *Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія* / Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В., [за ред. Т.Г. Васильціва]. Львів: Ліга-Прес, 2012. 388 с.
5. Rudnichenko Ye., Liubokhynets L., Havlovska N., Nazarchuk T., Krymchak L., Harbusiuk V. Innovative Approach for Assessing Management System Flexibility for Determining Mechanism Functioning Mode for Ensuring Economic Security of Organizations. *TED*. 2022. №11. P. 1569-1576.
6. Асамоах-Черемех Д., Матюх С. Вплив маркетингу на виявлення та протидію загрозам економічній безпеці підприємств легкої промисловості України. *Innovation and Sustainability*. 2022. No2. С. 49-54.
7. Амосов О. Ю. Фінансова безпека підприємства в сучасних економічних умовах: теоретичний аспект. *Проблеми економіки*. 2011. № 4. С. 76-80.
8. Вудвуд, В. В., Батієвська, О. В. Фінансова безпека підприємства: сутність, цілі, принципи та шляхи забезпечення. *Підприємництво і торгівля*. 2019. № 25. С. 89-93. <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2019-25-12ю>
9. Бланк І. А. Управління фінансовою безпекою підприємства. К. : Ніка-Центр, 2014. 784 с.
10. Барановський О. І. Фінансова безпека. Ін-т екон. прогнозування. К. : Фенікс, 2015. 338 с.
11. Garry J. Schinasi. Defining Financial Stability. *IMF Working Paper Series*. 2004. WP/04/187. Pp. 1-16.
12. Blakyta G., Ganushchak T. Enterprise financial security as a component of the economic security of the state. *Investment Management and Financial Innovations*. 2018. Vol. 15. Issue 2. P. 248–256.
13. Варналій, З., Мехед, А. Система фінансової безпеки підприємства: забезпечення функціонування та методи оцінки її ефективності. *InterConf*, 2020. №31. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/4862>.
14. Dzhedzhula V., Yepifanova I., Kravchuk Yu. Use of the Theory of Fuzzy Sets in Determining the Level of Enterprise Security. 2022 12th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT), Ruzomberok, Slovakia, 2022, pp. 311-315, doi: 10.1109/ACIT54803.2022.9913150.

References

1. Krasnokutska N. S., Kopteva H. M. (2019) Definitivna poniattia «finansova bezpeka pidpryiemstva»: osnovni pidkhody ta osoblyvosti [Definition of the concept of "financial security of the enterprise": main approaches and features]. *Business-Inform.* No. 7, p. 14-19.
2. Marusiak N. L., Bak N. A. (2022) Finansova bezpeka pidpryiemstva ta zahrozy yii vtraty v suchasnomu ekonomichnomu seredovyschi [Financial security of the enterprise and threats of its loss in the modern economic environment]. *Economy and the state.* no. 2, p. 109–113. DOI: 10.32702/2306-6806.2022.2.109.
3. Vasylytsiv T. G., Mitsenko N. T., Mulska O. G., Zaichenko V. V. (2023) Ekonomichniy potentsial vs ekonomichna bezpeka pidpryiemstva: tochky konverhentsii ta dyverhentsii [Economic potential vs economic security of the enterprise: points of convergence and divergence]. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*, Issue 36. P. 23-29
4. Vasylytsiv T. G., Voloshyn V. I., Boykevich O. R., Karkavchuk V. V. (2012) *Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpryiemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia: monohrafiia* [Financial and economic security of enterprises of Ukraine: strategy and mechanisms of support: monograph]. Lviv: Liga-Press.
5. Rudnichenko Ye., Liubokhynets L., Havlovska N., Nazarchuk T., Krymchak L., Harbusiuk V. (2022) Innovative Approach for Assessing Management System Flexibility for Determining Mechanism Functioning Mode for Ensuring Economic Security of Organizations. *TED.* No. 11. p. 1569-1576.
6. Asamoah-Cheremekh D., Matyukh S. (2022) Vplyv marketynhu na vyavlennia ta protydiu zahrozam ekonomichnii bezpetsi pidpryiemstv lehkoi promyslovosti Ukrainy [The influence of marketing on identifying and countering threats to the economic security of light industry enterprises of Ukraine]. *Innovation and Sustainability.* No. 2. P. 49-54.
7. Amosov O. Yu. (2011) _ Finansova bezpeka pidpryiemstva v suchasnykh ekonomichnykh umovakh: teoretychnyi aspekt [Financial security of the enterprise in modern economic conditions: theoretical aspect. Problems of the economy. No. 4. P. 76-80.
8. Woodwood, V.V., Batievska, O.V. (2019) Finansova bezpeka pidpryiemstva: sutnist, tsili, pryntsyipy ta shliakhy zabezpechennia [Financial security of the enterprise: essence, goals, principles and ways of ensuring]. *Entrepreneurship and trade.* No. 25. P. 89-93. <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2019-25-12>
9. Blank I. A. (2014) *Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpryiemstva* [Management of the financial security of the enterprise]. K.: Nika-Tsentp.
10. Baranovsky O. I. (2015) Finansova bezpeka [Financial security]. Institute of Economics prognostication. K.: Phoenix.
11. Garry J. Schinasi. (2004) Defining Financial Stability. IMF Working Paper Series. WP/04/187. Year 1-16.
12. Blakytka G., Ganushchak T. (2018) Enterprise financial security as a component of the economic security of the state. *Investment Management and Financial Innovations.* Vol. 15. Issue 2. P. 248–256.
13. Varnaliy, Z., Mehed, A. (2020) Systema finansovoi bezpeky pidpryiemstva: zabezpechennia funktsionuvannia ta metody otsinky yii efektyvnosti [The system of financial security of the enterprise: ensuring its functioning and methods of evaluating its effectiveness]. *InterConf.* No. 31. URL: <https://ojs.ukrlgos.in.ua/index.php/interconf/article/view/4862>.
14. Dzhedzhula V., Yepifanova I., Kravchuk Yu. (2022) Use of the Theory of Fuzzy Sets in Determining the Level of Enterprise Security. 2022 12th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT), Ruzomberok, Slovakia, pp. 311-315, doi: 10.1109/ACIT54803.2022.9913150..

Abstract

YEPIFANOVA Iryna, DZHEDZHULA Viacheslav, ROZVODYUK Oksana, SHEVCHUK Dmytro
Theoretical aspects of financial security management of domestic enterprises

Financial security and its provision is an important component of effective strategic management of enterprises. Not only the level of competitiveness of the enterprise, but also the issue of its functioning depends on the sufficiency of financial resources, the sources of their formation, the influence of internal and external factors on the level of financial security.

The issue related to the management of financial security in the conditions of martial law remains insufficiently researched.

The purpose of the article is to systematize theoretical and methodological approaches to managing financial security under martial law.

Approaches to determining the essence of financial security are systematized. Financial security is interpreted as a certain financial condition, a complex characteristic, the level of the enterprise's provision of financial resources, the ability to promote and expand economic processes.

Approaches to the classification of threats to financial security are summarized: By place of occurrence, By severity of consequences, By attitude to threats, By form of damage, By duration of action, By level of

predictability, By duration of action, place of action. factors affecting financial security are summarized. The main tasks that must be solved for the effective management of financial security are identified. To reduce the impact of threats to financial security, it is important to form an effective enterprise management strategy, which will include a financial security management strategy.

Key words: *financial security, martial law, threats to financial security*

Стаття надійшла до редакції 29.12.2022 р.

Бібліографічний опис статті:

Єпіфанова І. Ю., Джеджула В. В., Розводюк О. В., Шевчук Д. Г. Теоретичні аспекти управління фінансовою безпекою вітчизняних підприємств. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 1. С. 8-14.

Yepifanova I., Dzhedzhula V., Rozvodyuk O., Shevchuk D. (2023) Theoretical aspects of financial security management of domestic enterprises. *Innovation and Sustainability*, no. 1, pp. 8-14.